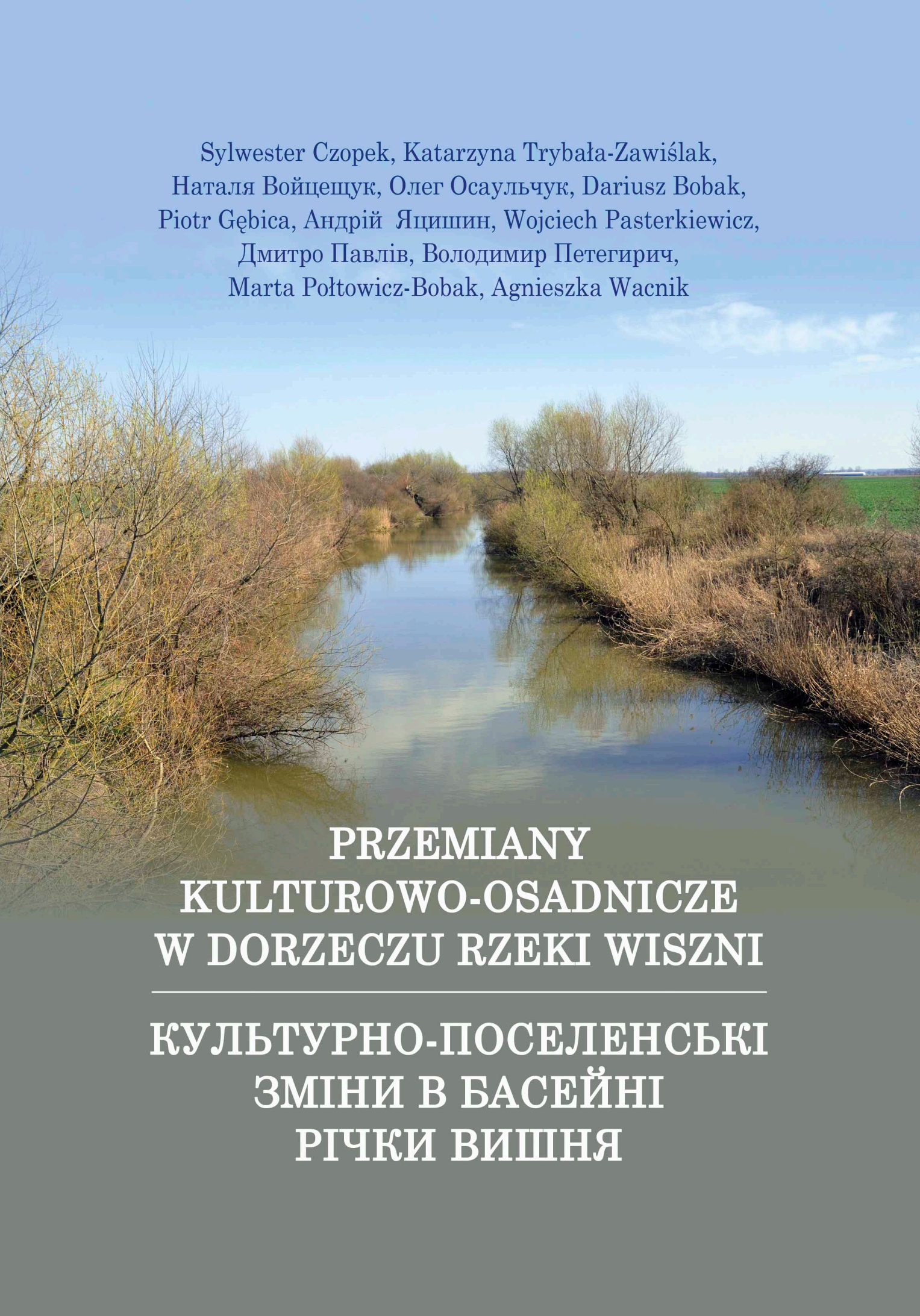

Sylwester Czopek, Katarzyna Trybała-Zawiślak,
Наталя Войцешук, Олег Осаульчук, Dariusz Bobak,
Piotr Gębica, Андрій Яцишин, Wojciech Pasterkiewicz,
Дмитро Павлів, Володимир Петегирич,
Marta Połtowicz-Bobak, Agnieszka Wacnik

**PRZEMIANY
KULTUROWO-OSADNICZE
W DORZECZU RZEKI WISZNI**

**КУЛЬТУРНО-ПОСЕЛЕНСЬКІ
ЗМІНИ В БАСЕЙНІ
РІЧКИ ВИШНЯ**

PRZEMIANY KULTUROWO-OSADNICZE W DORZECZU RZEKI WISZNI
W EPOCE BRĄZU I WE WCZESNEJ EPOCE ŻELAZA W KONTEKŚCIE ZMIAN
PRAHISTORYCZNEJ I WCZESNOHISTORYCZNEJ EKUMENY

КУЛЬТУРНО-ПОСЕЛЕНСЬКІ ЗМІНИ В БАСЕЙНІ РІЧКИ ВИШНЯ В ЕПОХУ БРОНЗИ
І ЗА ДОБИ РАННЬОГО ЗАЛІЗА В КОНТЕКСТІ ЗМІН ДОІСТОРИЧНОЇ
І РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ОЙКУМЕНИ

*Profesorowi Janowi Machnikowi
– inicjatorowi wspólnych
polsko-ukraińskich ekspedycji archeologicznych,
nieustrudzonemu badaczowi prahistorii
pogranicza Europy Środkowej i Wschodniej
tom ten poświęcamy*

*Ми присвячуємо цей том
професорові Янові Махніку – ініціатору
польсько-українських археологічних експедицій,
невтомному досліднику праісторії
прикордоння Центральної та Східної Європи*

Інститут Археології Жешувського Університету
Науково-дослідний центр «Рятівна археологічна служба»
Інституту археології Національної академії наук України

Сильвестр Чопек, Катажина Трибала-Завісляк, Наталя Войцещук,
Олег Осаульчук, Даріуш Бобак, Пьотр Гембіца, Андрій Яцишин,
Войцех Пастеркевіч, Дмитро Павлів, Володимир Петегірч,
Марта Полтовіч-Бобак, Агнешка Вацнік

**Культурно-поселенські зміни
в басейні річки Вишня в епоху бронзи
і за доби раннього заліза в контексті змін
доісторичної і ранньосередньовічної ойкумени**

Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego
Centrum Naukowo-Badawcze „Ratownicza Służba Archeologiczna”
Instytutu Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy

Sylwester Czopek, Katarzyna Trybała-Zawiślak, Natalia Wojceszczuk,
Oleg Osaulczuk, Dariusz Bobak, Piotr Gębica, Andrij Jacyszyn,
Wojciech Pasterkiewicz, Dmytro Pawliw, Wołodymyr Petehyrycz,
Marta Połtowicz-Bobak, Agnieszka Wacnik

**Przemiany kulturowo-osadnicze
w dorzeczu rzeki Wiszni w epoce brązu
i we wczesnej epoce żelaza w kontekście zmian
prahistorycznej i wczesnohistorycznej ekumeny**

Праця виконана в межах дослідницького проекту „Культурно-поселенські зміни в басейні р. Вишня за доби бронзи і раннього залізного часу в контексті змін доісторичної і ранньосередньовічної ойкумени” № 2013/09/B/HS3/04277, фінансованого з осередків Національного Центру Науки в Кракові

Наукова редакція
Сильвестр Чопек

Редакційна співпраця
Катажина Трибала-Завісляк, Наталя Войцещук

Рецензенти:
Др. габ. Ельжбета Малгожата Клосінська (ІА УМКС Люблін)
Др. габ. Марцін Ігначак (ІІ УАМ Познань)

Ілюстрації матеріалів виконали:
Даріуш Бобак, Сильвестр Чопек, Пьотр Гембіца, Агнешка Мазурек,
Томаш Токарчик, Катажина Трибала-Завісляк, Агнешка Вацнік, Ігор Принада, Віра Гупало,
Наталя Войцещук, Олеся Кононенко

Переклад:
польська і українська мови:
Сильвестр Чопек, Андрій Яцишин, Іванна Лучаківська, Олена Оногда,
Дмитро Вертелецький, Наталія Войцещук

англійська мова:
Кароліна Чопек

ISBN 978-83-65627-31-5

Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego

Opracowanie techniczne, graficzne, druk i oprawa

Oficyna Wydawnicza „Zimowit” sp. z o.o.
35-105 Rzeszów, ul. Boya-Żeleńskiego 27
e-mail: oficyna.zimowit@gmail.com

Książka została wykonana w ramach projektu badawczego pt. „Przemiany kulturowo-osadnicze w dorzeczu rzeki Wiszni w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w kontekście zmian prahistorycznej i wczesnośredniowiecznej ekumeny” nr 2013/09/B/HS3/04277 sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w Krakowie

Redakcja naukowa
Sylwester Czopek

Współpraca redakcyjna:
Katarzyna Trybała-Zawiślak, Natalia Wojcieszczuk

Recenzenci:
Dr hab. Elżbieta Małgorzata Kłosińska (IA UMCS Lublin)
Dr hab. Marcin Ignaczak (IP UAM Poznań)

Materiał ilustracyjny wykonali:
Dariusz Bobak, Sylwester Czopek, Piotr Gębica, Agnieszka Mazurek, Tomasz Tokarczyk,
Katarzyna Trybała-Zawiślak, Agnieszka Wacnik, Ihor Prynada, Wiera Hupało,
Natalia Wojcieszczuk, Olesia Kononenko

Tłumaczenia
język polski i ukraiński:
Sylwester Czopek, Andrij Jacyszyn, Iwanna Łuczakiwska, Olena Onogda,
Dymitr Wertelecki, Natalia Wojcieszczuk

język angielski:
Karolina Czopek

ISBN 978-83-65627-31-5

Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego

wydanie I, format 202 x 289 mm, ark. wyd. 112, ark. druk. 97

Opracowanie techniczne, graficzne, druk i oprawa

Oficyna Wydawnicza „Zimowit” sp. z o.o.
35-105 Rzeszów, ul. Boya-Żeleńskiego 27
e-mail: oficyna.zimowit@gmail.com

SPIS TREŚCI ЗМІСТ

1. Zagadnienia wstępne	13	1. Вступні питання	13
1.1. Wprowadzenie (Sylwester Czopek, Oleg Osaulczuk)	13	1.1. Вступ (Сильвестр Чопек, Олег Осаульчук)	13
1.2. Historia odkryć i badań archeologicznych w dorzeczu Wiszni (Katarzyna Trybała-Zawiślak, Natalia Wojcieszczuk, Dmytro Pawliw, Wołodymyr Petehyrycz)	19	1.2. Історія відкриттів і археологічних досліджень в басейні Вишні (Катажина Трибала-Завісляк, Наталя Войцещук, Дмитро Павлів, Володимир Петегирич) ..	19
1.3. Charakterystyka bazy źródłowej (Sylwester Czopek, Natalia Wojcieszczuk)	30	1.3. Характеристика джерельної бази (Сильвестр Чопек, Наталя Войцещук)	30
1.4. Stan badań nad przemianami kulturowo-osadniczymi w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w dorzeczu Wiszni (Sylwester Czopek)	43	1.4. Стан досліджень культурно-поселенських змін в добу бронзи і ранньозалізний час в басейні річки Вишні (Сильвестр Чопек)	43
2. Warunki naturalne jako czynnik determinujący osadnictwo prahistoryczne i wczesnośredniowieczne	47	2. Природні умови як детермінуючий фактор доісторичного та ранньосередньовічного залюднення.	47
2.1. Charakterystyka geomorfologiczna i pokrywa glebowa dorzecza Wiszni (Piotr Gębica, Andrij Jacyszyn)	47	2.1. Геоморфологічна характеристика та ґрунти басейну Вишні (Пьотр Гембіца, Андрій Яцишин)	47
2.2. Młodoholoceńska transformacja roślinności dorzecza Wiszni i Sanu w świetle danych palinologicznych (Agnieszka Wacnik)...	71	2.2. Палінологічні дослідження трансформації рослинності басейну Вишні та Сяну в ранньому голоцені (Агнешка Вацник) ..	71
2.3. Miejsce regionu dorzecza Wiszni w krajobrazie naturalnym Europy Środkowo-Wschodniej (Piotr Gębica, Agnieszka Wacnik, Andrij Jacyszyn).....	103	2.3. Місце басейну Вишні в природному ландшафті Центрально-Східної Європи (Пьотр Гембіца, Агнешка Вацнік, Андрій Яцишин)	103
3. Osadnictwo prahistoryczne w dorzeczu Wiszni w epoce kamienia	107	3. Доісторичне заселення в басейні річки Вишня у кам'яну добу	107
3.1. Starsza i środkowa epoka kamienia w dorzeczu rzeki Wiszni (Dariusz Bobak, Marta Połtowicz-Bobak)	107	3.1. Рання і середня кам'яна доба в басейні річки Вишня (Даріуш Бобак, Марта Полтовіч-Бобак)	107
3.2. Młodsza epoka kamienia w dorzeczu Wiszni (Wojciech Pasterkiewicz)	116	3.2. Пізня кам'яна доба в басейні річки Вишня (Войцех Пастеркевіч)	116
4. Osadnictwo epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w dorzeczu Wiszni	125	4. Заселення басейну річки Вишня в добу бронзи і ранньозалізний час	125

4.1. Uwagi o chronologii i podziałach kulturowych (<i>Sylwester Czopek</i>)	125	4.1. Питання хронології і культурного поділу (<i>Сильвестр Чопек</i>)	125
4.2. Wczesna epoka brązu (<i>Sylwester Czopek</i>)	129	4.2. Рання доба бронзи (<i>Сильвестр Чопек</i>)	129
4.3. Starsza epoka brązu (<i>Katarzyna Trybała-Zawiślak</i>)	141	4.3. Середня доба бронзи (<i>Катажина Трибала-Завісляк</i>)	141
4.4. Środkowa, młodsza i późna epoka brązu (<i>Sylwester Czopek</i>)	156	4.4. Від середньої доби бронзи до ранньозалізного часу (<i>Сильвестр Чопек</i>)	156
4.5. Podsumowanie (<i>Sylwester Czopek</i>).....	185	4.5. Підсумки (<i>Сильвестр Чопек</i>)	185
5. Zmienność kulturowa w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w dorzeczu Wiszni na tle przemian kulturowych w Europie Środkowo-Wschodniej (<i>Sylwester Czopek</i>)	193	5. Культурні перетворення за доби бронзи і в ранньозалізний час у басейні річки Вишня на тлі культурних змін у Центрально-Східній Європі (<i>Сильвестр Чопек</i>)	193
6. Osadnictwo w dorzeczu Wiszni u schyłku starożytności i we wczesnym średniowieczu (<i>Natalia Wojcieszczuk</i>)	211	6. Заселення басейну річки Вишня наприкінці доісторичної доби та у ранньому середньовіччі (<i>Наталя Войцешчук</i>)	211
6.1. Okres przedrzymski i rzymski	211	6.1. Передримський і римський періоди ...	211
6.2. Wczesne i późne średniowiecze oraz okres nowożytny	218	6.2. Доба раннього та пізнього середньовіччя, нова доба	218
7. Dorzecze Wiszni i jego znaczenie dla osadnictwa prahistorycznego i kontaktów interkulturowych (<i>Sylwester Czopek</i>)	231	7. Басейн Вишні та його значення для доісторичного заселення і міжкультурних контактів (<i>Сильвестр Чопек</i>)	231
8. Uwagi końcowe	239	8. Підсумки	239
9. Katalog stanowisk (<i>Sylwester Czopek, Katarzyna Trybała-Zawiślak, Dariusz Bobak, Natalia Wojcieszczuk, Oleg Osaulczuk</i>)	245	9. Каталог пам'яток (<i>Сильвестр Чопек, Катажина Трибала-Завісляк, Даріуш Бобак, Наталя Войцешчук, Олег Осаульчук</i>)	245
9.1. Uwagi wstępne	245	9.1. Впровадження до проблеми	245
9.2. Katalog stanowisk badanych wykopaliskowo	248	9.2. Каталог пам'яток на яких проводились розкопки	248
9.2.1. Stanowiska badane wykopaliskowo przed 2014 rokiem	248	9.2.1. Пам'ятки, де проводились розкопки до 2014 року	248
9.2.2. Stanowiska badane w latach 2014–2016 w ramach grantu NCN ...	291	9.2.2. Пам'ятки досліджені в 2014–2016 роках у рамках гранту НЦН (Національний Центр Науки)	291
9.3. Tabelaryczne zestawienie stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych w dorzeczu Wiszni	415	9.3. Таблиця усіх виявлених археологічних пам'яток в басейні річки Вишні	545
10. Wykaz cytowanej literatury	679	10. Список цитованої літератури	647
11. Cultural and settlement changes in the Wisznia river basin in the Bronze Age and the early Iron Age in the context of transformations of prehistoric and early medieval ecumene – Summary	695	11. Cultural and settlement changes in the Wisznia river basin in the Bronze Age and the early Iron Age in the context of transformations of prehistoric and early medieval ecumene – Summary.....	695
12. Wykaz autorów	705	12. Список авторів	705
Płyta: Katalog materiałów ceramicznych ze stanowisk wymienionych w rozdziale 9.2.2 (<i>Katarzyna Trybała-Zawiślak</i>)		Диск: Каталог керамічних матеріалів з пам'яток, зі списку в розділі 9.2.2 (<i>Катажина Трибала-Завісляк</i>)	

SŁOWO WSTĘPNE

Niniejsza publikacja jest końcowym efektem projektu badawczego pt. **„Przemiany kulturowo-osadnicze w dorzeczu rzeki Wiszni w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w kontekście zmian prahistorycznej i wczesnośredniowiecznej ekumeny”**, sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w Krakowie (nr grantu 2013/09/B/HS3/04277). Jego realizacja była przedsięwzięciem bardzo pracochłonnym i skomplikowanym. Należało bowiem wykonać drobiazgowe kwerendy bibliograficzne i archiwalne, przeprowadzić uzupełniające i weryfikacyjne badania powierzchniowe oraz zaplanowane wykopaliska sondażowe na 12 stanowiskach. Wszystkie te czynności dotyczyły obszaru obecnego pogranicza terytorium Polski i Ukrainy. Osiągnięcie zaplanowanych efektów nie byłoby możliwe bez pomocy i życzliwości wielu koleżanek i kolegów z polskich i ukraińskich instytucji. Im wszystkim jesteśmy bardzo wdzięczni. Szczególne słowa podziękowania niech zatem zechcą przyjąć: prof. dr hab. Jan Machnik, prof. dr hab. Michał Parczewski i dr Joanna Rogóż (Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego), Ołesia Kononenko i dr Dmytr Gaskewycz (Instytut Archeologii NAN Ukrainy), dr hab. Wira Hupało, dr Rusłan Korpolećky, Dmytro Pawliw i Ihor Prynada (Instytut Ukrainoznawstwa im. I. Krypjakewycza), Stepan Jamelnycza i Jurij Honek (Instytut Geoinformacyjnych System); dr Joanna Podgórska-Czopek (Muzeum Okręgowe w Rzeszowie), Adam Kostek (Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej), Joanna Kociuba (Muzeum w Jarosławiu), R. Nowickij (dyrektor Historyczno-Krajoznawczego Muzeum „Mostywszczyna” i jego współpracownicy – T. Nowickij i G. Howda), Małgorzata Schild i Ewa Sosnowska (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Przemyśle).

W realizacji terenowej części projektu istotny udział mają doktoranci oraz studenci polscy i ukraińscy. W tej grupie należą wymienić: doktorantów Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego – Joannę Adamik-Proksę, Marcina Burghardta, Wojciecha Rajpolda, Katarzynę Szperkowską, Tomasza Tokarczyka oraz wolontariuszkę mgr Ewelinę Ocadygę-Tokarczyk; studentów Wydziału Historycznego Państwowego Uniwersytetu w Czerniowcach im. W. Fedkowycza pod kierunkiem dr Julii Myśko, studentów Wydziału Humanistycznego Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu pod kierunkiem prof. dr. hab. Oleksandra Zajcewa.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Представлена публікація є результатом дослідницького проекту **“Культурно-поселенські зміни в басейні річки Вишня в епоху бронзи і за доби раннього заліза в контексті змін доісторичної і ранньосередньовічної ойкумени”**, фінансованого за кошти Національного Центру Науки в Кракові (грант № 2013/09/B/HS3/04277). Його виконання було трудомістким та складним завданням що полягало. Завдання полягало у здійсненні детального опрацювання бібліографії та архівних матеріалів, доповненні й перевірці поверхневих досліджень, а також реалізації запланованих розвідкових розкопок на 12 пам'ятках. Це дослідження стосувалася сучасної прикордонної території Польщі й України. Досягнення запланованих результатів не було б можливим без допомоги і сприяння багатьох колег з польських і українських інституцій. Особливу подяку висловлюємо: проф. др. габ. Яну Махніку, проф. др. габ. Міхалу Парчевському і др. Йоанні Роґуж (Інститут археології Жешівського Університету), Олесі Кононенко і к.і.н. Дмитру Гаскевичу (Інститут археології НАН України), д.і.н. Вірі Гупало, к.і.н. Руслану Коропецькому, Дмитру Павліву й Ігорю Принаді (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), Степанові Ямелинцю і Юрію Гоньку (Інститут геоінформаційних систем); др. Йоанні Підгурській-Чопек (Краєзнавчий музей у Жешові), Адамові Костеку (Національний музей Перемишльської землі), Йоанні Коцюбі (Музей в Ярославі), Р. Новіцькому (директору історико-краєзнавчого музею «Мостицина» та його колективу – Т. Новіцькій і Г. Говді), Малгожаті Шільд і Єві Сосновській (Воєводський відділ охорони пам'яток в Перемишлі).

Для реалізації польових досліджень важливою стала участь докторантів та польських і українських студентів. Тут варто відзначити: докторантів Інституту Археології Жешівського університету – Йоанну Адамик-Проксу, Марціна Бургхарда, Войцеха Райпольда, Катажину Шперковську, Томаша Токарчика, а також волонтерку, маг. Евеліну Оцадригу-Токарчик; студентів історичного факультету Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича під кер. к.і.н. Юлії Мисько та студентів гуманітарного факультету Українського католицького університету під кер. проф., д.і.н. Олександра Зайцева.